

A photograph of Kasteel ter Horst, a large, three-story stone building with a central clock tower and a pedimented roof. The building is surrounded by a wooden walkway with white railings. Scaffolding is visible on the right side of the building.

Kasteel ter Horst bij Loenen

Verscholen *parel*

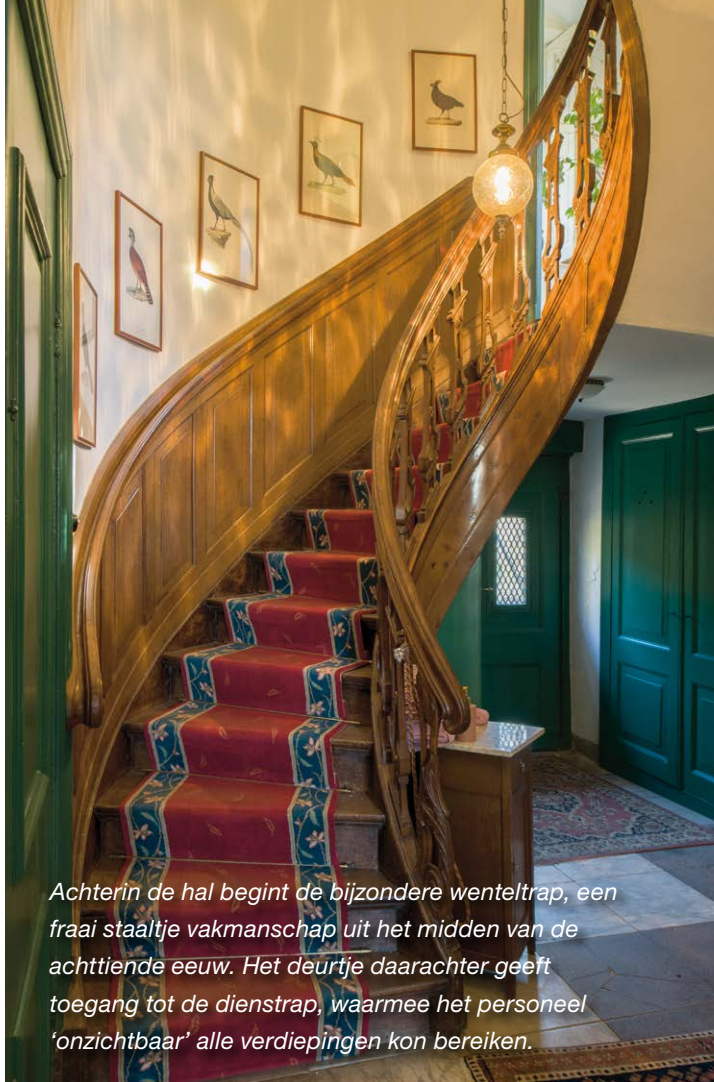
Het eeuwenoude Kasteel ter Horst, diep verborgen in het groen, is sinds 1933 in bezit van de familie Russelman. Een erfgoed als dit zo goed mogelijk beheren is nog een heel karwei, vertelt de huidige eigenaar, Alexander Russelman. Het kasteel is één van de locaties die tijdens Dag van het Kasteel rond het thema *Bezet & Bevrijd; kastelen en buitenplaatsen in 1940-'45* extra aandacht krijgt.

Alexander Russelman in de loods van zijn bedrijf, waar zowel geïmporteerd hout, als hout van het eigen landgoed wordt gezaagd en verwerkt.

‘Het opknappen en bijhouden doe ik grotendeels zelf’

Bovenaan de gevel prijkt het kleurige wapen van de Hackforts. Deze familie liet Kasteel ter Horst in 1557 bouwen op de fundamenten van een middeleeuwse voorganger. Zeven generaties gebruikten het kasteel als buitenverblijf en jachtdomein. Omdat de Hackforttak inmiddels is uitgestorven is het toegestaan het wapen op de gevel te handhaven, legt de huidige eigenaar, Alexander Russelman, uit. Langs de achter- en zijgevels staan steigers voor een grote onderhoudsbeurt. Die van de voorgevel is al weg. Daar is het oude pleisterwerk bewust niet vervangen. Het is niet meer egaal van kleur en dikte, waardoor hier en daar het onderliggend metselwerk zichtbaar wordt, maar dat vindt Alexander juist mooi. ‘Een nieuwe laag aanbrengen kan altijd nog’, redeneert hij.

Achterin de hal begint de bijzondere wenteltrap, een fraai staaltje vakmanschap uit het midden van de achttiende eeuw. Het deurtje daarachter geeft toegang tot de dienstrap, waarmee het personeel 'onzichtbaar' alle verdiepingen kon bereiken.

Tiptop

Het grote huis ziet er zowel van buiten als binnen tiptop uit, net als de forse bouwhuizen op het voorplein waarin vroeger de paarden, koetsen, dienstwoningen, opslag en de kapel waren gehuisvest, en de orangerie ten oosten van de slotgracht. Twee mannen op de steigers leggen de laatste hand aan het schilderwerk. Voor het grote werk komt af en toe een aannemer. Maar het 'opknappen en bijhouden' doet Alexander grotendeels zelf. De jongste van de twee schilders is zijn enige vaste werknemer, die hoofdzakelijk op de houtzagerij op het landgoed werkt, samen met Alexander. Dat was vroeger wel anders. In de tijd van Alexanders grootvader was er zeven man personeel voor de houtzagerij en voor grootmoeder een dienstmeisje voor dag en nacht.

Houtzagerij

Alexanders grootvader kocht Kasteel ter Horst in 1933. Hij kwam uit Zaandam, had goed geboerd en zocht een nieuwe locatie voor zijn houtzagerij. Het kasteel had alles wat hij nodig had; hout uit het bos, vijvers voor het noodzakelijke 'wateren' van vers gekapt hout, ruimte voor de loods en een representatieve woning met kantoor op het grote huis. De oostelijke voorkamer op de bel-etage, die in de achttiende eeuw als eetkamer dienstdeed, werd ingericht als kantoor en is dat nog steeds. De statige ruimte biedt plaats aan bureaus en kasten uit de jaren dertig. Hoog tegen de wand kruipt een opgezette nijlkrokodil ('op zolder

De salon diende als ziekenboeg voor gewonde Duitse soldaten

De Salon met elegante neoclassicistische decoraties in stucwerk boven de schouw.

gevonden'), er tegenover hangt een geschilderd portret van Alexanders vader. Hedendaags zijn hier de twee computers en de fraaie grote 'aaibare' tafel van perenhout, door Alexander zelf gemaakt. Zo is het hele kasteel: sfeervol en vriendelijk waarin gebruiks- en siervoorwerpen uit allerlei tijden een harmonieus geheel vormen.

*In verhouding tot het achterhuis is de hal bijzonder ruim.
Eind achttiende eeuw kwam de grande entree tot stand,
met nieuw ingedeelde representatieve ontvangstver-
trekken ter weerszijden ervan.*

*Sinds 1933 is het kantoor gevestigd
in de voormalige eetkamer. De
schouwpartij op de achtergrond
stamt uit het einde van de acht-
tiende eeuw. Boven de spiegel is
een jachtafereel afgebeeld.*

Kasteelheer anno 2020

Alexander is wars van opsmuk en open over hoe een kasteelheer anno 2020 de boel draaiende houdt. 'Ik ben ondernemer, ik houd van risico nemen, maar ik heb ook geluk gehad. In 1998 kwam de mogelijkheid om de erfgenamen uit te kopen. Ik was een jonge knul van 27 en toen had ik dus ineens al die stenen en een berg schuld. De bank gaf mij een jaar de tijd om mijn plannen uit te werken. En dat is gelukt. De inkt van de koopakte was nog niet droog of ik vroeg en kreeg van de gemeente al toestemming om het kasteel als trouwlocatie te gebruiken. De tweede verdieping kon ik verhuren aan een ICT-bedrijf. Ook de bijgebouwen bevatten gelukkig veel ruimte voor verhuur. Dat geeft een vaste basis.' Daarnaast vinden er kleinschalige recepties plaats, in het kasteel zelf of in een tent op het voorplein. 'Maar grote feesten tot diep in de nacht – dat past hier niet.' Op de eerste verdieping woont hij met zijn gezin. De ruimtes op de bel-etage, van oudsher de ontvangstvertrekken, hebben een meer openbaar karakter, evenals de oude keukens in de kelder.

Bel-etage

De salon, tegenover het kantoor aan de westzijde van de grote hal, bewaart de herinnering aan moeder Justina (1934-2014), die deze ruimte als woonkamer in gebruik had. De ouders van Alexander leerden elkaar als kinderen in de oorlog kennen. Justina, geboren van Voorst van Beest, kwam vanuit het westen, waar men bloembollen moest eten, naar het kasteel om aan te sterken. Wanneer de romance tussen zijn ouders precies is ontstaan weet Alexander niet, maar na de oorlog trouwden ze en kwam zij terug op het kasteel. Ook Justina was intensief betrokken bij het familiebedrijf dat zij na het overlijden van haar echtgenoot in 1994 samen met Alexander runde. 'We vulden elkaar goed aan; het botste ook wel eens, maar op een positieve manier. Mijn moeder deed de pr en ik de zakelijke kant.'

*'De monumentale
eiken en kastanjes
horen bij het
landgoed'*

*‘Ik wil hier een echte
Swiebertje-keuken van maken’*

*De gewelvenkelder met
opslagruimtes, een kook-
keuken en een slachtkeuken.*

*De kookkeuken met onder meer
een monumentaal gietijzeren
fornuis uit de negentiende eeuw.*

Foto Adobe Stock

*‘Stilleven’ met overblijfselen van de
Duitse bezetting: een helm en twee
houten kruisen. Het bos herbergde negen
graven van Duitse soldaten die op het
kasteel waren gestorven. Zij zijn later
elders herbegraven. ‘Deze voorwerpen
horen bij het kasteel als onderdeel van de
geschiedenis’, vindt Alexander.*

*Gastvrouw Carla Hoornenborg
is al twintig jaar aanspreekpunt
voor gasten en het regelen van
huwelijken en partijen.*

Schellenbord

Achter de salon ligt de voormalige 'sael' of herenkamer die nu als trouwzaal dienstdoet. Blikvanger is hier de monumentale zandstenen schouw uit 1557 met verfijnde figuren en motieven in renaissancestijl. Tegenover de trouwzaal bevindt zich de 'dienkeuken', die met een onopvallend deurtje verbonden is met de aangrenzende (voormalige) eetkamer. Interessante details zijn het oude schellenbord waarop personeelsleden vroeger konden zien vanuit welk vertrek zij opgeroepen werden en de ingebouwde kasten, waaronder één met een dienstliftje dat in verbinding staat met de kookkeuken in de kelder. 'Dat dienstliftje moet zeker nog hersteld worden.' Ook de eigentijdse wasmachine en vaatwasser zijn Alexander een doorn in het oog. 'Daar moet nog iets op gevonden worden in de stijl van het huis. Ik wil hier een echte *Swiebertje-keuken* van maken. Maar het moet projectgewijs, want als je iets doet moet je het goed doen, waar het kan met originele materialen en constructies.'

Natuurwaarde

Van oudsher is het huis omgeven door tuinen, park en bos. Natuurlijk moeten de oude formele alleeeën, die eveneens voor openbaar gebruik zijn, goed onderhouden worden. Maar, geeft Alexander toe, het bijhouden van strakke paden en haagjes is niet zijn forte. Het gaat hem vooral om de natuurwaarde. Afgelopen jaren heeft hij zowel een boerderij als een stuk bos die van oudsher bij het landgoed hoorden, teruggekocht. Het goed meet nu ruim dertig hectare. Hij is er trots op dat de reeënstand is toegenomen en er is zelfs een dassenburcht. Een aantal monumentale eiken en kastanjes kan eveneens rekenen op zijn protectie en zal nooit gekapt worden. 'Die zijn zo mooi, die horen bij de natuur op het landgoed.'

1940-1945

In de Tweede Wereldoorlog werd Kasteel ter Horst geconfisqueerd door de Duitse bezetter. Over de oorlog werd vrijwel niet gesproken – veel kwam Alexander pas achteraf te weten van een oom en een tante en door documenten en vondsten die in het kasteel achterbleven. Het werd een tijdelijk communicatiecentrum. Op het dak kwamen zendmasten en de Slag om Arnhem werd van hieruit gecoördineerd. Tevens werd de salon als ziekenboeg en operatiekamer ingericht voor gewonde Duitse soldaten. Alexanders grootvader heeft ervoor gepleit dat hij met zijn gezin op het kasteel kon blijven wonen – ze zijn toen tijdelijk naar de kelderverdieping verhuisd. Op die manier konden ze toch een oogje in het zeil houden en is het kasteel redelijk goed de oorlog doorgekomen. Alexander hoopt met zijn beheer het kasteel weer voor een volgende generatie veilig te stellen. ■

Dag van het Kasteel

De Nederlandse Kastelenstichting (NKS) organiseert sinds 2008 ieder jaar op Tweede Pinksterdag *Dag van het Kasteel*, samen met ruim honderd kastelen en buitenplaatsen door het hele land. Op deze dag gaat alle aandacht uit naar deze bijzondere plekken en hun verhalen. Dit jaar is het thema *Bezet & Bevrijd: kastelen en buitenplaatsen in 1940-'45*. Hoewel het bezoeken van locaties op Tweede Pinksterdag vanwege de maatregelen rondom het coronavirus onzeker is, zal er dit jaar digitaal van alles te beleven zijn door middel van (live) filmpjes, vlogs en podcastberichten. Meer informatie over kasteel ter Horst en andere locaties die meedoen aan Dag van het Kasteel is te vinden op www.dagvanhetkasteel.nl

